Folklorne igre i plesovi u nastavi glazbene kulture od 1. - 4. razreda

Žibek, Jurica

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:550288

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
(Čakovec)

JURICA ŽIBEK
DIPLOMSKI RAD

FOLKLORNE IGRE I PLESOVI U NASTAVI GLAZBENE KULTURE OD 1. – 4. RAZREDA

Zagreb, lipanj 2016.
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
(Čakovec)

PREDMET: GLAZBENA KULTURA

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Jurica Žibek
TEMA DIPLOMSKOG RADA: Folklorne igre i plesovi u nastavi glazbene kulture od 1. - 4. razreda

MENTOR: Branimir Magdalenić, viši predavač

Zagreb, lipanj 2016.

Sadržaj

Sadržaj 2
Sažetak 4
Summary 5
1. UVOD 6
2. Povijest plesa i razvijanje plesa u Hrvatskoj 7
3. Plesne zone 9
3.1. Alpska plesna zona 9
3.2. Panonska plesna zona 11
3.3. Dinarska plesna zona 12
3.4. Jadranska plesna zona 14
4. Dječje tradicijsko stvaralaštvo 15
4.1. Tradicijski lanac i njegovi čimbenici 15
4.2. Dječji folklor 16
5. Folklorni elementi 17
5.1. Glazbeno – plesni sadržaj 17
5.2. Narodne nošnje 19
5.3 Dječje nošnje 22
5.4. Tradicijski instrumenti 25
5.5. Metodika obrade folklornih sadržaja u dječjoj dobi 28
6. Načela obrade folklornih sadržaja 29
6.1. Načelo poštivanja razvojnog stupnja djeteta 30
6.2. Načelo interesa i spontanosti 30
6.3. Načelo tradicionalnosti 30
6.4. Načelo aktivnosti 31
6.5. Načelo individualizacije 31
6.6. Načelo zornosti 31
6.7. Načelo postupnosti i sistematičnosti 31
7. Folklorne igre i plesovi u Hrvatskom školstvu 32
7.1. Priprema učitelja na rad s djecom i učenicima 32
7.2. Odabir sadržaja i način rada s učenicima 33
7.3. Prijedlog za nastavni plan i program za niže razrede glazbene kulture 35
8. ZAKLJUČAK 40
9. Prilozi i dodaci 42
9.1. Opis narodnog plesa kinetografijom Jelica kolce vodila (Jurketinec, Hrvatsko zagorje) 42

9.2. Notni zapis dječjih pjesmi i igri 47
9.3. Prijedlog priprave za izvođenje nastave Glazbene kulture 52
LITERATURA 55
Kratka biografska bilješka 57
Izjava o samostalnoj izradi rada 58
Izjava o javnoj objavi rada 59

Sažetak

Svaki narod ima svoju tradiciju i različitu povijest. Usmenom predajom te raznim književnim, likovnim i notnim zapisima svaki narod otkriva i njeguje svoju tradiciju kroz glazbu, ples i druge umjetnosti. Kroz dječji folklor koji obuhvaća folklorne igre i plesove, djeca njeguju te šire svoju tradiciju daljnim generacijama te se druže međusobno i rade onaj jedini posao koji im je važan i koji ih čini sretnim, a to je biti dijete. U dječjim igrama s pjevanjem od raznolikog folklornog stvaralaštva djeca stječu iznimno snažnu motiviranost za sudjelovanjem. Djeca u procesu folklornih plesova i igri međusobno izvode pokrete i korake te istovremeno pjevaju i čine to s velikom dozom veselja.

Kroz sam tjelesni razvitak djeteta te pažljivim odabirom literature za rad, djecu upoznajemo s pjesmom i igrom, tradicijom, nošnjama te plesovima drugih krajeva hrvatske te tako ih učimo o našoj povijesti i kulturi. Suvremena dječja folklorna literatura je veoma oskudna, ali kroz razne seminare i radionice učitelji mogu steći kompentento znanje u radu s djecom te da ih pobliže i točno mogu upoznati s našom baštinom. Ponajviše je tu važan voditelj koji uči, savjetuje, usmjerava i oblikuje mlade folkloraše. Stoga je potrebno folklor i dalje čuvati i njegovati, kako bi naša tradicija i dalje živjela i bila prepoznata u svijetu.

KLJUČNE RIJEČI: Djeca, tradicija, folklor, pjesma, igra, škola

Summary

Each nation has its own traditions and a different history. Word of mouth and various literary, artistic and musical notation every nation discovers and cherishes its traditions through music, dance and other arts. Through the children's folklore, which includes folk games and dances, children nurture and spread their tradition distant generations and socialize with each other and do the only job they were important and that makes them happy, and that is to be a child. The children's games with singing of diverse folklore creativity children acquire an extremely strong motivation for participation. Children in the folk dances and play each other copies of the movements and steps and sing at the same time and do so with a great deal of joy.

Through'm physical development of the child and the careful selection of literature for work, children meet with song and dance, tradition, costumes and dances of other parts of Croatian and also teach them about our history and culture. Contemporary children's folk literature is very scarce, but through a variety of seminars and workshops teachers can acquire compentent skills in working with children and to make them more closely and accurately can get acquainted with our heritage. Above all, there is an important leader who teaches, advises, directs and shapes the young folk dancers. It is therefore necessary folklore and still keep and cherish, to our traditions and continue to live and be recognized in the world.

KEY WORDS: Children, traditions, folklore, song, play, school

1. UVOD

Dječje tradicijsko stvaralaštvo u Hrvatskoj još nije dovoljno znanstveno istraženo i sistematizirano, a veoma je skromno u dosadašnjoj literaturi. Dječje tradicijsko stvaralaštvo ima sve naznake predajne kulture, a ono što čini jedan narod velikim i jedinstvenim je njegova tradicija, kultura i povijest. Hrvatski narod uvijek je nastojao prenijeti djeci „život i običaje“ svog vlastitog i prethodnog naraštaja. Veliku ulogu u prijenosu tog znanja ima folklor koji se bavi elementima plesa, igre, glazbe i likovnog stvaralaštva. Kroz razne glazbeno plesne sadržaje djeca imaju mogućnost upoznati pjesme i plesove iz svoje okoline, ali i drugih dijelova Hrvatske. Sam angažman djeteta u očuvanje kulturne baštine je od velikog značenja, a u samom djetetu probuđuje ljubav prema svojoj tradiciji i kulturi. Osim igri i plesova važni dio folklornih sadržaja su narodne nošnje i tradicijski instrumenti. Svaka regija ima različite, ali i u većini slučajeva jednake ili slične nošnje koje se njeguju i čuvaju. Kroz određeno vrijeme i rad u folkloru i upoznavanju drugih kulturno – umjetničkih društava, pa i škola veoma je lako naučiti koja nošnja pripada kojoj regiji. Instrumenti imaju veliku ulogu u očuvanje baštine, oni se dijele na tradicijske i autohtone instrumente. Djeca su u prošlo vrijeme koristila razne predmete koji su se nalazili u njihovoj okolini te tako stvarali svoj glazbeni svijet koje je kasnije prerastao u igru i ples. Literatura za voditelje i učitelje je veoma oskudna, ali se nađe građa pisana s strane folklornih voditelja koje se može praktično primijeniti. Metodika za folklor ne postoji, te stoga dodatno otežava neškolovanim učiteljima koji nikada nisu imali doticaj s folklornim djelatnostima. Nedostatak edukacije u odgojnom obrazovnim institucijama i nedostatak afiniteta za folklor u školi dodatno otežava doticaj djece s tradicijom i baštinom našeg naroda. I ako postoji interes škola za folklor, čelno vodstvo škola traži vanjskog suradnika iz okolnog KUD-a. Spremnost voditelja (u ovom slučaju učitelja) mora biti veoma dobro usmjerena pomoću plesnih i notnih primjera u tradiciju i sam prijenos te tradicije učenicima. S kvalitetnim i promišljenim odabirom sadržaja možemo kod učenika probuditi ljubav prema tradiciji, kulturi i baštini.

2. Povijest i razvijanje plesa u Hrvatskoj

Kroz ljudsku povijest ples i igra smatraju se najstarijom umjetnošću od samog postojanja čovjeka. Plešu i životinje, ali samo čovjek je sposoban oblikovati pokret i ritam u svjesnu umjetničku formu. Osnovni element plesa je ritam te on izvire iz samog čovjeka. Nogama se krećemo određenim ritmom i tempom koji nam odgovara, a samo ljudsko srce udara određenim ritmom. Čovjeku je nezamislivo kretati se drugačije nego ritmički, a pojedini se društveni radovi, igre i pokreti ne mogu zamisliti bez određenog ritma. Prema tome može se zaključiti da je ples usklađeno gibanje tijela u prostoru i vremenu te ga možemo svrstati u područje kreativnog ljudskog izražavanja.

Kroz povijest, prirodno okruženje, klima i zemljopisni položaj te razni društveni, kulturni i politički uvjeti uvelike su utjecali na plesne značajke ljudi određenog kraja. Za sam razvitak plesa u hrvatskoj moramo uzeti u obzir da od 15. do 20. stoljeća na našim prostorima su se događale česte migracije stanovništva te su zbog toga pojedini narodni plesovi iz jednog kraja udomaćili i postali dio plesne tradicije u drugom kraju te su se u njima vrlo brzo plesno, glazbeno i stilski oblikovali s ukusom žitelja novog područja i tako postali dio njihove tradicionalne baštine[1]. Moramo također obratiti pozornost i na plesove drugih naroda koji su se također udomaćili u seoskoj tradicijskoj praksi kao što su npr. valcer, čardaš, polka, sirotica, rašpa, mazurka, samba i slično.

Također se smatra da obredni plesovi i kola spadaju u najstarije plesno nasljeđe, te su kroz taj ples ljudi poistovjećivali ili povezali s nadnaravnim pojavama i božanstvima. Takvi plesovi su se izvodili na posebnim mjestima (raskrižja, polja, proplanci, potoci i sl.) ali i u posebnim prilikama (Božić, Jurjevo, Ivanje , Duhovi i dr.). Plesovi s radnim i borbenim motivima također su dio plesne tradicije, a pokladni plesovi ubrajaju se u najstarije plesne tvorbe na našim prostorima. U dječjim igrama mogu se naslutiti ostaci određenih obrednih narodnih plesova koja su djeca prihvatila i oplemenila kreativnošću i imaginacijom. Djeca u pravilu nisu plesala plesove odraslih jer su im preteški, a i sam smisao plesa im je bio stran. Sama potreba djece

[1] Ivančan, I. (1971.) *Folklor i scena , priručnik za rukovodioce folklornih skupina*, Zagreb: Prosvjetni sabor Hrvatske, str. 26

je bila imaginacija i imitacija plesnih pokreta koje je vodila do vlastitih plesnih kreacija i jedinstvenog dječjeg stila.

Tijekom 18. i 19. stoljeća u gradskim sredinama ples je bio važan dio društvenog života. Postojale su mnoge plesne škole u kojima su učitelji veoma strogo obučavali mladež. Doduše obučavali su plesove (kvadril, cotillon, menuet, valcer, polka, contradance) koji su se u većini slučajeva plesali u dvoranama te u gradskim salonima[2]. Želim napomenuti da je pod utjecajem Ljudevita Gaja i ostalih predstavnika hrvatskog nacionalnog preporoda, Marko Bogunović stvorio prve hrvatske salonske plesove pod nazivom salonsko kolo za koje se kasnije koristio naziv Hrvatsko salonsko kolo. Goran Knežević rekonstruirao je Hrvatsko salonsko kolo te ih prema zapisu Franje Kuhača i Pietra Corronellija priredio za scenu koju su članovi ZFA- dr. I. Ivančana izveli 2000. godine u HNK – Zagreb.

[2] Knežević, G. (2005). *Srebrna kola, zlaten kotač,* Zagreb: Ethno , str. 16

3. Plesne zone

Da bi Hrvatsku podijelili po plesnim zonama moramo uzeti u obzir da je Hrvatska bila na udaru brojnih ratova, seoba, trgovačkih i vjerskih pohoda. Osim toga na našem području nalaze se razni elementi nekadašnjih starosjedioca Ilira, Tračana Kelta i drugih raznih kultura koje su našli su plodno tlo na području Hrvatske. Primjerice Romi glazbenici, plesači i pjevali bili su odlični prenosioci kulturnog stvaralaštva naročito u glazbi i plesu. Također razni utjecaji iz plemićkih dvorova i gradova te crkvenih i građanskih vlasti imali su veliki utjecaj na prenošenje kulturnih dobara. U posljednjem stoljeću učitelji su bili oni koju su prenosili plesove drugih krajeva, čak iz Austrijske, Mađarske, Češke koji ubrzo hvataju korijenje u domaćem folkloru. Postoje područja u kojima prevladavaju pretežito jedni elementi plesa dok se u mnogima pojavljuju varijacije na određeni ples i glazbu.

Hrvatska je podijeljena u četiri plesne zone te svaka od njih ima specifične elemente u glazbi i plesu po kojima su te zone prepoznatljive.

3.1. Alpska plesna zona

Slika 1. *Alpska plesna zona*

To je dio šireg alpskog područja koji obuhvaća narode koji nastanjuju Alpe i njihove ogranke. Alpska plesna zona (slika.1) obuhvaća Sloveniju, Istru, Gorski Kotar, Prigorje, Hrvatsko Zagorje, djelomično Međimurje, Podravinu, Moslavinu, Turopolje. Prevladavaju pretežno parovni plesovi, parovi plešu u jednoličnom krugu i od para do para je jednak razmak, kružnica koju tvore parovi je popunjena.

Smjer kretanja kružnice obrnut je od kretanja kazaljka na satu, a okretanje pojedinog para u smjeru kazaljke na satu. U Alpskoj zoni najčešće se plešu valceri i polke te se uz ples vrlo rijetko pjeva. Ritmički obrasci su najčešće dvodijelni ili trodijelni. (slika .2)

Dvodobne i trodobne mjere .

Slika 2. *Ritmički obrazac Alpska zona*

Tim se osnovnim formama najčešće dodaju i razni ritmički ukrasi, što je inače značajnije za dinarsku plesnu zonu. Glazbeni instrumenti za pratnju plesa alpskog područja nije jedinstven. Pretežito su prevladavali gudaći sastavi uz koje se kasnije dodaju duhaći instrumenti, harmonike i cimbale. Tambure se kasnije pojavljuju u Alpskoj zoni, ali nisu specifičan instrument za izvorni folklor. Najsačuvaniji kraj alpske zone je Istra te se za taj kraj koriste duhaći instrumenti kao što su sopele, sopile, šurle i dvojnice koje su karakteristične za to područje.

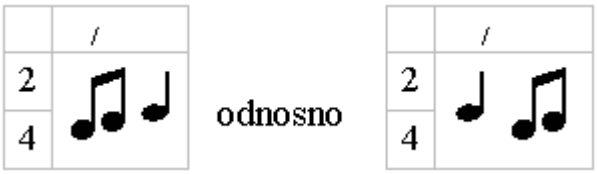
3.2. Panonska plesna zona

Slika 3. *Panonska plesna zona*

Panonska plesna zona (slika.3) je područje koje obuhvaćaju krajevi koji se nalaze istočno od Zagreba, a sjeverno od Save i Dunava a to su Bilogora, Posavina, Turopolje, Slavonija i Baranja. Najvažnija je stilska karakteristika drmanje, a po tome stilu ples se naziva drmeš. To je plesanje uz izrazite vertikalne titraje. Razlikujemo dvije vrste titraja: oštrije i blaže. Oštrina plesanja ovisi o rasporedu osminki i četvrtinke i o akcentu koji uvijek dolazi na prvu ritmičku jedinicu, a oba su ritmička oblika dvočetvrtinska (slika.4)

U kolu važan je kolovođa (muškarac) koji izvikuje naredbe za ples. Instrumenti u panonskoj plesnoj zoni su bili veoma različiti , u početku ples su pratili solisti na solističkim instrumentima kao što su gajde, dude, dvojnice i samice, a tek kasnije ja tambura doživjela svoju primjenu u orkestrima i folkloru te su tako tamburaški sastavi za taj kraj specifični i veoma omiljeni.

Slika 4. *Ritmički obrazac Panonska zona*
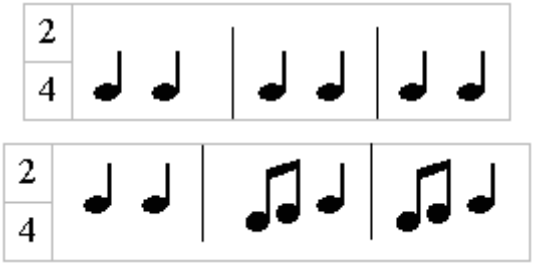
3.3. Dinarska plesna zona

Slika 5. *Dinarska plesna zona*

Dinarsko područje (slika.5) prostire se južno od rijeke Save gotovo do Jadranske obale. Ono prelazi granice Republike Hrvatske obuhvaćajući i velik dio Bosne i Hercegovine te gotovo cijelu Crnu Goru. Dinarska plesna područja su: Kordun, Banija, Pokuplje i Pounje.

Po svojoj formi u Dinarskoj plesnoj zoni nalaze se otvorena i zatvorena kola pa i više takvih kola iz kojih se može izdvojiti samostalan par. Stilske značajke za Dinarsko plesno područje su visoki i snažni poskoci s noge na nogu ili na istoj nozi po više poskoka, a ples se odvija u šestodijelnom plesnom obrascu koji se javlja u dva oblika (slika6.) Plesovi su se izvodili bez glazbene pratnje, a rjeđe uz pratnju šargije (Bosna) ili tapana (Kosmet) osim šetanog kola koji se izvodio uz pratnju pjesme.

Slika 6. *Oblici plesnih obrazaca za Dinarsko plesno područje*

3.4. Jadranska plesna zona

Slika 7. *Jadranska plesna zona*

Jadransko područje (slika.7) tijesno se veže uz dinarsko područje, a obuhvaća sve otoke i uski obalni pojas od Rijeke do Boke Kotorske osim Zadra i Zadarskih otoka. Prema formi pojavljuju se dva oblika plesanja. Parovni ples u kojem parovi nisu jednolično raspoređeni po krugu i oblik plesa gdje parovi nisu uvijek vezani po plesnom prostoru nego se odvoje i plešu u stanovitom odnosu jedan prema drugome. Stilovi plesanja imaju dvije važne osobine, kod kojeg je prva prebiranje nogama pri plesu, a druga su individualne vrtnje, često vrlo intenzivne. Kroz gotovo sve plesove provlače se dva trodijelna i jedan šestosmiski ritmički obrazac (slika.8) Nošnje Jadranskog kraja bile su lakše i mogu se vidjeti utjecaji drugih sredozemnih naroda i utjecaji Turaka.

Slika 8. *Dva trodijelna i jedan šestosminski ritmički obrazac*

4. Dječje tradicijsko stvaralaštvo

Dječja istraživanja i stvaranja kao dio školske svakodnevice, često su neshvaćena i zanemarena, a upravo su ona osnova budućih glazbenih i plesnih aktivnosti. Prve djetetove zvukovne improvizacije nastaju djetetovim sviranjem na svemu oko sebe, a rezultat su njegova spontanog stvaralačkog izraza, njegove slobode, mašte i kreativnosti. Pri tome je nerijetko zadivljujuća djetetova uživljenost u sam stvaralački proces te njegov doživljaj glazbe i plesa, bez obzira na produkt stvaranja.

„Dječje tradicijsko stvaralaštvo ima sve bitne elemente predajne kulture. Prenošenje s koljena na koljeno očuvalo je mnoge stare običaje. Naš je narod oduvijek nastojao djeci, kao nastavljačima samosvojnosti i kulture zavičajnog kraja, prenijeti „život i običaje“ svojega vlastitoga, ali i prethodnih naraštaja. Ima slučajeva da su se u dječjem svijetu očuvali već davno zaboravljeni običaji i igre zanemarene od odraslih. .Ne smijemo zaboraviti i građu naučenu u školi, koju su djeca u svoje slobodno vrijeme prilagodila govornim, melodijskim i ritmičkim značajkama vlastitoga kraja. No, bez obzira na izvore, sva ta građa pripada dječjem stvaralaštvu jer su je djeca prihvatila, preoblikovala i očuvala. Prostorni uvjeti, sredina i način života uvijek su utjecali na specifičnost određenog kraja, a u tom ni dječje igre nisu bile iznimka.“ (Knežević, 1993.str .7).

Vratimo li se samo nakratko u prošlost, vidjet ćemo kako su neki segmenti dječjeg života i dalje ostali nepromijenjeni te kako djeca i danas vole koristiti i istraživati plodove tradicijske kulture.

4.1. Tradicijski lanac i njegovi čimbenici

Riječ tradicija vuče svoje podrijetlo iz latinskog jezika (traditio – tradere) gdje označava predaju ili uručenje. Samu tradiciju možemo shvatiti kao usmenu predaju sačuvane prošlosti nekog naroda. Ta prošlost ili bolje rečeno običaji i

vrijednosti, koji se prenose s naraštaja na naraštaj. Riječ folklor[3] nastala je spajanjem dviju engleskih riječi folk = narod , ljudi i lore = znanje, nauk. U folklor možemo osim igre i plesa uvrstiti pjesme, priče, basne, uzrečice i sl. U užem smislu folklor označava usmenu narodnu književnost, dok u širem smislu obuhvaća, običaje, nošnje, ples, pjesmu i glazbu.

Tradicijski ples, pjesma, igra, glazba danas su najprivlačniji i najčešće korišteni i izvođeni dio tradicijske kulture. Oni se mogu održavati u kontekstu zabave, rekreacije, scenskog i javnog izvođenja i ostvarivanja respektabilnih umjetničkih dostignuća. Primjereni su svim dobnim uzrastima od djece do pripadnika treće dobi. U svojoj suštini sadrže pozitivne i plemenite vrline, a samo dječje tradicijsko stvaralaštvo ima sve elemente predajne kulture, kako se prenosi s koljena na koljeno očuvalo je mnoge stare običaje. Treba podsjetiti i nas odrasle ljude na doba kada su djeca bila odgajana u duhu običajnosti i osobitosti određenog kraja, te kada smo kroz igru i pjesmu provodili svoje vrijeme i djetinjstvo u autentičnim i raznolikim okruženjima bez tehnologije te bez raznih medijskih utjecaja.

4.2. Dječji folklor

Dječji folklor ima sve bitne elemente tradicijskog naslijeđa, a ujedno je mnogostruko koristan u radu s djecom. Dječji folklor su stvarala sama djeca (brojalice, rugalice) ili su odrasli stvarali za djecu (uspavanke), a pojedine običaje koji su izgubili svoje značenje kod odraslih opstali su u dječjem svijetu (igre biranja). U dječji folklor možemo uvrstiti rugalice, brojalice, uspavanke, igre, dječje instrumente, običaje sudjelovanja djece u vjerskim i svjetovnim blagdanima, prigodne rekvizite i opremu, narodne nošnje i frizure i razna druga umijeća i materijalne tvorbe. Dječji folklor je u svojoj suštini primjeren djeci jer u suprotnom ne bi kao takav opstao u predaji. Dječji folklor ima vrlo zanimljiva i estetski vrijedna područja koja se mogu vrlo lako uklopiti u pedagoški proces. Tu ponajprije mislimo na dječje igre s pjevanjem koje potiču dobro raspoloženje, vedrinu i angažman cjelovitog psihofizičkog sustava. Svojim sadržajem mogu biti vrlo interesantne i

[3] Klaić, B. (1974.) *Veliki riječnik stranih riječi,* Zagreb, Zora, str. 416

inspirativne te poticati kreativnost, individualnost, maštu i stvaralaštvo. U dječjem folkloru moramo obratiti pozornost i na komunikaciju s roditeljima. Djeca bi morala uživati na probama, nastupima, a ne dolaziti kući uplašena i razočarana s proba ili nastupa. Djetetu moramo omogućiti da radi na način koji je prikladno za dijete te sami se moramo staviti u poziciju tog djeteta. Moramo raditi s njima na dječji način te im tako pružiti što više izbora u igri i plesu koje će im kasnije samo poticati kreativnost i znatiželju u folkloru i želju za daljnjim promicanjem tradicije.

5. Folklorni elementi

Folklorni elementi su svi sadržaji koji su povezani s nacionalnom baštinom i tradicijom. Povezani su kroz mnoge sadržaje od glazbeno plesnih, likovnih, pisanih, tradicijskih i autohtonih instrumenata, narodnih nošnji i alata koji su se koristiti u određenom razdoblju. Prenosili su se pisanim zapisom, ali u većini slučajeva s koljena na koljeno.

5.1. Glazbeno – plesni sadržaj
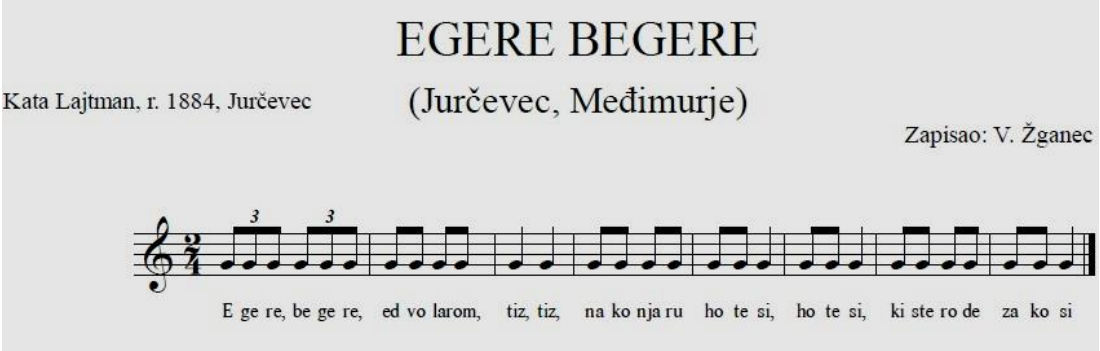
Ovim radom želim prikazati sadržaje koji se u ovome području mogu koristit ne samo kod glazbenog i plesnog odgoja, već i kao motivi za likovni odgoj , tjelesni odgoj te za upoznavanje djetetove okoline.

Glazbeno plesni sadržaji

a) brojalice
b) rugalice
c) uspavanke
d) dječje igre s pjevanjem i bez pjevanja
e) folklorne pjesme
f) folklorni plesovi
g) sviranje na tradicijskim instrumentima

Glazbeno plesni sadržaji su govorno – ritmičke igre su koji su oblik dječjeg folklora. Kao i svaka folklorna pojava one su podložne mnogim promjenama.
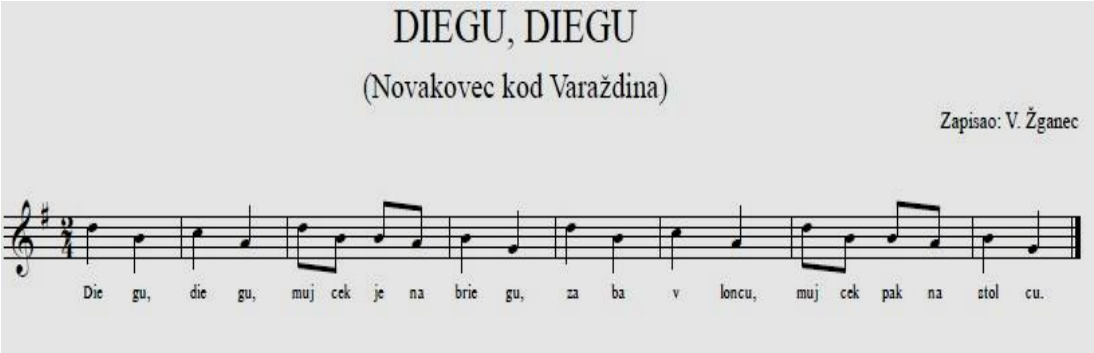
Djeca ih usmenom predajom mijenjaju, prilagođavaju, osuvremenjuju dodajući uvijek nešto novo. Brojalice su (slika.9), uglavnom, plod spontanog dječjeg stvaralaštva. Međutim, i mnoge autorske brojalice djeca su prihvatila i usvojila. Brojalice su kratke ritmičke pjesme koje se recitiraju na jednom tonu. Djeca ih koriste u igri kako bi odlučili tko će žmiriti, loviti, baciti loptu, smisliti nešto ili započeti igru. Predlaže se da izvedbe brojalice djeca sama rade po svome vlastitom osjećaju za vrijednost metra i ritma.

Slika 9. *primjer brojalice iz Međimurja*

Rugalice su pjesme šaljivog karaktera često i sarkastične koje djeca govore jedni drugima. Djeca su se s njima rugala i ismijavala drugoj djeci ili situacijama koja su ih okruživala.

Dok primjerice uspavanke (slika.10) danas vrlo popularne, a koristili i koriste ih roditelji te bake i djedovi kako bi uspavali djecu. Odlikuju se jednostavnim melodijskim i tekstovnim obrascima koji su primjereni za djecu. Pune su ljubavi, topline te djeci potiču najiskrenije emocije.

Slika 10. *primjer uspavanke iz Hrvatskog zagorja*

Igre s pjevanjem i bez pjevanja se uče kod djece za usvajanja novih pokreta ili novih igara da im se olakša rad i da što brže usvoje igru, ples i pjesmu. U prošlosti u tim igrama sudjelovale su samo djevojčice, a tek u novije vrijeme i dječaci. Igre s pjevanjem obično su se igrale u okolnostima kada se moglo okupiti više djece, bez obzira na kojem mjestu. Igralo se za vrijeme blagdana i drugih prigoda.

Dječje igre s pjevanjem obuhvaćaju više vrsta igara koje su bile veoma raznovrsne po svojim osobinama, npr. igre biranja, oponašanja, pokreta pogađanja i raznih improvizacija.

5.2. Narodne nošnje

Hrvatske narodne nošnje (slika.11) dio su kulturne baštine hrvatskog naroda s širokim rasponom različitih nošnji. Narodne nošnje i folklor su neodvojivo povezani s načinom života pojedinog naroda te reflektiraju društvene i kulturne posebnosti pojedinih zemljopisnih područja i podneblja gdje žive Hrvati (slika.12). Po tome se može zaključiti da su narodne nošnje tradicijska odjeća i povijesna odjeća.

Slika 11. *Narodna nošnja Hrvatskog zagorja*

Kad se govori o nošnjama misli se na odjeću seljačkoga društvenog sloja, kojom se taj sloj u prije industrijskom razdoblju vidno odvajao od ostaloga pučanstva. Ta odjeća drevnoga postanja i stoljetnoga trajanja nije, za razliku od građanske, bila sklona brzim promjenama. Narodne nošnje sastoje se od košulje, pregače, suknje, marame, prsluka, hlača i obuće. Postoji narodna nošnja za radne dane i svečana nošnja. Sama nošnja može otkriti mnoge informacije o osobi koja ju nosi te iz koje sredine i okoline dolazi.

Slika 12. *Narodna nošnja Međimurskog kraja*

Također možemo po nošnji zaključiti socijalni status osobe u zajednici, te njegov osoban status (slobodan/slobodna, oženjen/udana, udovac/udovica) i za koji povod nosi određenu nošnju (večera, pričest, vjenčanje, krizme, sv. misa). Motivi narodnih nošnji mogu se koristiti i u likovnom izražavanju, pri izradi lutaka i dekoraciji prostora u kojem borave djeca. Motivi kao što su nakit ili ženska oglavlja u djeci mogu pobuditi želju za likovnim izražavanjem, te im tako stvoriti želju da sami izrade nešto slično.

5.3 Dječje nošnje

Dječje grupe koje sudjeluju u raznim priredbama, koncertima, festivalima imaju veliku ulogu te se veoma posvećuju kvaliteti kostimografije i originalnosti narodnih nošnji što ostavlja veliki dojam na gledatelje i na članove povjerenstva ovisno o kakvom se obliku nastupu radi. Dječje nošnje za razliku od odraslih narodnih nošnji su jednostavnije, ali u rijetkim slučajevima su se djeca odijevala u nošnje odraslih što je dovodilo do problema jer su nošnje bile prevelike, a djeca su u njima izgledala veoma nezgrapno te su teško izvodila plesne pokrete.

U prošlosti djeca su bez obzira na spol, al ovisno o godinama i imovinskom stanju djeteta nosili košuljice (slika.13) kod kojih je kod muške djece košuljica bila bez ikakvih ukrasa, ponekad je na sebi imala čipku našivenu na donji rub, dok je ženska košuljica osim čipke bila izvezena na prsima i rukavima, što je ovisilo u kojem se kraju nalaze djeca.

Slika 13. Dječja narodna nošnja „košuljica“

Djeca su svoje vrijeme tako odjeveni provodili bosih nogu do polaska u školu, a nekada i kasnije. Tada su dobivala odjeću za svakodnevne prilike koja je imala obilježja kraja gdje su djeca nalaze.

Dječaci su rijetko kada nosili šešire, a oglavlju djevojčica pridavale su veliku pažnju bake i majke. Djevojčice su uvijek bile počešljane i uredno obučene. Način češljanja i tip frizure razlikovao se od područja do područja, ali svakodnevna frizura bila je više manje slična. Djevojčice su nosile jednu ili dvije pletenice (slika.14). spuštene niz leđa ili podignute u punđu, a kosa iznad čela bila je podijeljena na sredinu ili začešljana unatrag (slika.15).

Slika 14. *Pletenice spuštene niz leđa*

Slika 15. *Kosa podijeljena na sredinu*

U vrijeme blagdana ili uz druge svečane prilike oglavljima se posvećivala velika pažnja pa su ona nerijetko izgledala kao u odraslih djevojaka ukrašena cvjetićima i raznobojnim trakama.. Rijetko kada su djevojčice pokrivale glavu, ali samo zbog ukrasa te su im se u tim slučajevima stavljale jednostavne marame koje su se vezale ispod brade ili iza glave. Učiteljima bi bilo najpoželjnije da kada uče o narodnim nošnjama da krenu od motiva nošnje iz djetetovog zavičaja, a tek onda na udaljenije dijelove Hrvatske.

5.4. Tradicijski instrumenti

Vrlo vrijedno i primjenjivo područje dječjeg folklora za rad s djecom odnosi se na tradicijske instrumente koji koriste djeca. Na dječjim tradicijskim instrumentima lončani bas – prda (slika 16.), rifljače, žveglice (slika 17.), svirale od kukuruzovine, zvona, rog, stabljika maslačka, vlat trave, žir, moguće je svladati jednostavnije ritmičke obrasce i melodije.

Slika 16. *Lončani bas - prda*

Najčešće su to bile svirale za jednokratnu upotrebu napravljene od trstike, kore drveta, vlati trave, ili lista nekog drveta. Najčešće su ta glazbala bacana čim bi se istrošila, ipak, bilo je i glazbala koja su za djecu izrađivali odrasli pa su ta glazbala ostala sačuvana i do današnjih dana. Razne klepetaljke, i zujalke od drveta (slika 18.) ili ljuske oraha guslice od kukuruzovine, male dječje diplice, fučkaljke od gline, ptica na kotačima (slika 19.) još se mogu naći u pojedinim etnografskim muzejima. Djeca su nekada kao i danas učili po modelu okoline i svojih roditelja i prijatelja te su tako imitirali s raznim predmetima koji su bili u njihovoj okolini.

Slika 17. *Žveglice*

Slika 18. *Zujalka od drveta*

Slika 19. *Ptica na kotačima*

Oni se razlikuju po boji, visini i intenzitetu tona te su zbog toga primjereni i zanimljivi djeci. Instrumenti potječu iz prirodnog okružja i vrlo ih lako mogu izraditi i djeca. U sklopu ozbiljnijeg rada moguće je s većim brojem takvih instrumenta stvoriti pravi mali orkestar. Danas najbliže što bi se moglo poistovjetiti s tradicijskim instrumentima u nastavi glazbene kulture je Orffov instrumentarij (slika 20.)

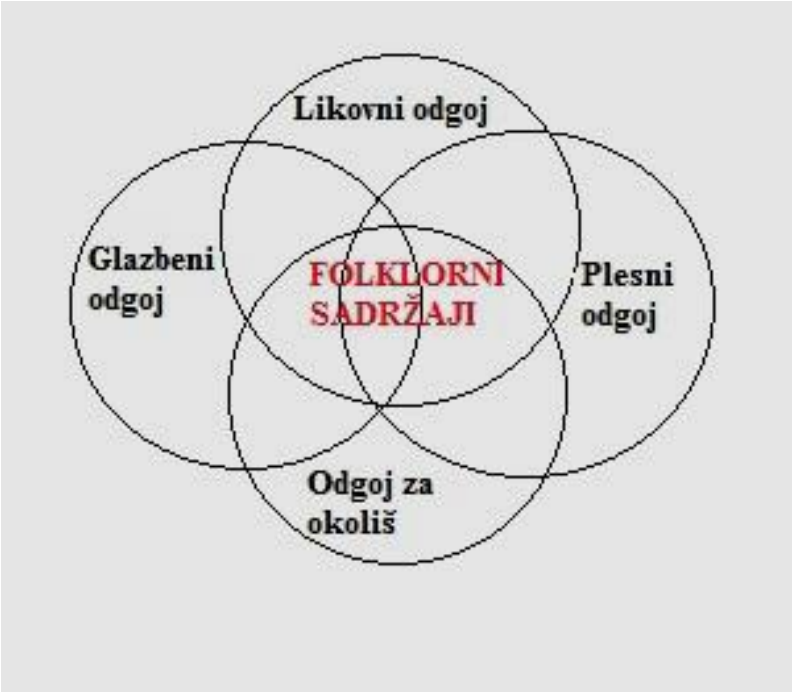

Slika 20. *Orffov instrumentarij*

5.5. Metodika obrade folklornih sadržaja u dječjoj dobi

Folklor je jedno interdisciplinarno područje, jer je povezan s raznim drugim područjima, tj. disciplinama. Problemima prikupljanja, obrade, očuvanja i donošenja zaključaka na temelju prikupljenih materijalnih, društvenih i duhovnih tekovina pojedinih naroda svijeta bavi se etnologija kao znanstvena disciplina.

Folklor u širem smislu (običaji, ples, pjesma, nošnje, glazba, instrumenti) zadire u područja kao što su glazbeni odgoj, likovni odgoj, plesni odgoj te upoznavanje okoline i matematičkih pojmova. Tako folklor biva proučavan od etnologije, dok se sustavno podučava kroz razne odgoje (slika 21.)

Slika 21. *Proučavanje folklora kroz razne elemente odgoja*

Ciljevi i zadaci obrade folklornih sadržaja proizlazit će iz metodika svakog pojedinog područja u koji zadiremo. Npr. ako uzmemo instrument gajde kao motiv za likovno izražavanje, ciljevi i zadaci proizlazit će iz metodike

likovne kulture. Ali ako gajde uzmemo kao tradicijski instrument, može nam poslužiti kao glazbalo koje prati neku pjesmu ili igru iz Slavonije. Tada ciljevi i zadaci proizlaze iz metodike glazbene kulture. Bez obzira na koje područje kurikuluma zadiremo izborom folklornog sadržaja, trebamo biti svjesni da nam je cilj očuvati i što jasnije prikazati tradiciju svog naroda. Jedan od glavnih zadataka jest potaknuti djecu da postanu aktivi sudionici tradicijskog lanca jer jedino čemo tako očuvati naš nacionalni identitet. Također ostali zadaci su buđenje svijesti djeteta o važnosti tradicije, buđenje nacionalne svijesti i svakako da zadovoljimo potrebe djeteta da postane dijelom društva. Iz navedenog, lako je zaključiti da iz hrvatske tradicijske kulture možemo koristiti obilje primjerene, korisne i estetski vrijedne građe u radu s djecom ali obavezno usklađene s metodičkim kriterijima. Upravo su škole mjesta gdje se treba formirati ispravan i pozitivan stav prema naslijeđu jer je to jedini pravi put u očuvanju kulturnog identiteta i nacionalne pripadnosti. A to ćemo postići jedino njegovom praktičnom primjenom u radu s djecom.

6. Načela obrade folklornih sadržaja

Osnovna načela kojih se trebamo držati, bez obzira dal nam je prioritet glazbeno, likovno, plesno ili neko drugo izražavanje su:

- načelo poštivanja razvojnog stupnja djeteta
- načelo interesa i spontanosti
- načelo tradicionalnosti
- načelo aktivnosti
- načelo individualizacije
- načelo zornosti
- načelo postupnosti i sistematičnosti

6.1. Načelo poštivanja razvojnog stupnja djeteta

Kod odabira folklornog sadržaja moramo voditi račun o uvažavanju psihofizičkog razvoja i socio-emocionalnom stanju djeteta. O stupnju psihofizičkog razvoja ovisi težina sadržaja i materijala koji biramo. Moramo obratiti na pozornost opsega glasa djeteta kod glazbenog izražavanja i težinu plesa kod plesnog izražavanja. Moramo obratiti pozornost na djetetovo emocionalno stanje, primjerice djetetu kojem je preminula baka ili bliži rod nećemo ponuditi veselu pjesmicu. Pripaziti moramo da je svako dijete zasebna jedinka te da ima svoje specifične potrebe te se radi toga ne smijemo zatvarati u zadane okvire.

6.2. Načelo interesa i spontanosti

Od djeteta moramo očekivati da su bića koja posjeduju određenu količinu znatiželje. Takvom djetetu nudimo sadržaje koje u njemu pobuđuju interes koji on može direktno ili indirektno pokazati. Našim promatranjem doći ćemo do zaključka što dijete želi i što ga u njemu pobuđuje interes. Važno je da učenik, kod aktivnosti koju sam izabere ili koju mu mi kao učitelji ponudimo, bude što spontanije i jednostavnije tako da dijete bez ikakvih problema riješi zadatke koji su pred njim. Učitelj u ovoj fazi je evaluator jer na temelju dječje aktivnosti i ponašanja procjenjuje trenutni intelektualni, socijalni i motorni razvojni stupanj djeteta te njegove interese i potrebe.

6.3. Načelo tradicionalnosti

Izbor folklornog sadržaja treba uskladiti tako da se ne izgube bitna obilježja samo sadržaja (npr. stil plesanja, kolorit nošnji, zvuk instrumenata). Učenici će lakše usvajati i baratati sadržajima koji su iz njegove neposredne okoline. Npr. Istrijani će prvo ponuditi zvuk sopila pa tek onda tambure ili gajde. Slavonci će prvo likovno izrađivati zlatovez, a Dalmatinci žensku lepezu. Učitelj ima ulogu opskrbljivača te tako priprema prostor, sadržaje i ideje te pomoću njih potiče i usmjeruje učenike na rad.

6.4. Načelo aktivnosti

Tradicijski lanac predstavlja dijete kao stvaralačko, društveno i povijesno biće. Ono aktivno sudjeluje u očuvanju kulturne baštine samim time što raspolaže nekim folklornim sadržajem. Osim aktivnog sudjelovanja u tradicijskom lancu, dijete aktivno sudjeluje i u svom psihofizičkom razvoju i aktivno utječe na svoje emocionalno stanje.

6.5. Načelo individualizacije

Folklorni sadržaj učitelj treba učeniku prilagoditi posebno, jer svako dijete ima svoje specifične potrebe i mogućnosti. Ako nismo u stanju zadovoljiti potrebe djeteta, ono će nam biti pasivno te nam jasno dati to do znanja. Vrlo je važna uloga učitelja kao promatrača te po potrebi učitelji postaju suigrači, tj. partneri u igri.

6.6. Načelo zornosti

Čovjek prima informacije putem raznih osjetila. Sve što ponudimo učenicima mora biti predstavljeno tako da učenik nekim od svojih osjetila doživi sadržaj koji mu nudimo. Pjesmu ćemo dočarati kroz slušne receptore, a ples kroz slušno-vidne receptore. Kod koloristićkih motiva neizbježan je vizualni doživljaj.

6.7. Načelo postupnosti i sistematičnosti

Ovdje vrijede pravila postupnosti: od lakšeg prema težem, od poznatog prema nepoznatom, od grupnog prema individualnom i dr. Sistematičnost se odnosi i na izbor sadržaja jer uvijek moramo nuditi nove sadržaje i samim time proširivati dječju spoznaju.

7. Folklorne igre i plesovi u Hrvatskom školstvu

U nastavnom kurikulumu ne postoje radovi koji bi se bavili tematikom obrade folklora i obradom folklornih sadržaja u dječjoj dobi, te sljedeći dio o pripremama učitelja na rad folklorne tematike, odabir sadržaja, te nastavni plan i program prikazani su kao moj vlastiti prijedlog za nastavu glazbene kulture u obradi folklornih sadržaja.

7.1. Priprema učitelja na rad s djecom i učenicima

Za prenošenje folklornih plesova i igri s izvora ili iz plesnog zapisa i oživjeti ga u okruženju školske ustanove zahtjeva stručnost, znanje i odgovornost. Učitelj treba proučiti sve sastavnice struktura folklornog plesa i stilske značajke, osobno vrlo dobro ovladati plesom i potom razraditi proces uvježbavanja s određenom skupinom. Površnim pristupom može se oštetiti logika i karakter folklornog plesa i igri i pretvoriti ga u plesni falsifikat koje će se kasnije teško ispraviti. Mnogi učitelji suočeni su s stavkom da nikada nisu sudjelovali u kulturno umjetničkim društvima te tako ne zadovoljavaju znanja za vladanjem folklornog procesa u nastavi. Na mnogim školskim ustanovama diljem Varaždinske županije održavaju se radionice koje vode licencirani voditelji iz područja folklora te tako učitelje educiraju i vode kroz postupak plesa, igre i glazbe. Preporučuje se učiteljima koji bi održavali folklorne igre i plesove u nastavi da se prijave u obližnja kulturna umjetnička društvo te na takav način stekli razinu znanja za rad s djecom na tematici folklora. Svako kulturno umjetničko društvo ima licenciranog voditelja plesa (po zakonu voditelji mogu biti osobe koje su završile seminare i radionice u školama folklora koje svake godine organizira Hrvatski sabor kulture) koji je upoznat s svim plesnim zonama u Hrvatskoj te radu s dječjim folklorom.

Budući da su folklorni plesovi poredani abecednim redom učiteljima se prepušta izbor i redoslijed učenja plesova po plesnoj sposobnosti i spremnosti učenika. Učitelj mora dobro pripaziti koje će gradivo i zonu raditi s djecom uzeći u obzir da počne od najlakših do složenih plesnih procesa te da obrati na pozornost u kojem se području nalazi. Pri tome treba biti oprezan jer naoko jednostavni plesovi mogu biti zahtjevni i djeca ih neće moći bez prethodne pripreme savladati.

Primjerice, poskočni korak koje djeca redovito izvode u različitim igrama na asfaltu, zemlji, vrlo će teško izvesti u glazbenu pratnju (tradicijski instrumenti, tambure), a pojedina šetana kola koja su jednostavna u koraku bit će preteška za početnike. Treba izostaviti plesove koje nisu s estetskog i psihofizičkog gledišta primjereni djeci osnovnoškolskog uzrasta, npr. dinarske plesove, drmeše, plesove s radnim i borbenim motivima, obredna kola i plesove, plesove koje prati pjesma s lascivnim i djeci neprimjerenim tekstom.

7.2. Odabir sadržaja i način rada s učenicima

Učitelj treba sam izabrati plesove različite prema prostornoj formaciji, plesnim figurama, pokretima, koracima, i mjestu porijekla jer će takva raznolikost biti interesantna i poticajna djeci. Trebamo raspodijeliti plesne zone svih područja tako da učenici se usmjere na viša područja nego da cijelo vrijeme rade jedno područje. Svaki od plesova i igri zahtjeva specifičan pristup i vođenje. U radu s učenicima trebamo obuhvatiti pedagoška načela kao što je priprema učenika za svladanje određenog tipa narodnog plesa, prilagodna plesne građe prosječnim psihofizičkim sposobnostima skupine, postupno uvježbavanje plesnih elemenata, estetsko oblikovanje pokreta tijela, izbjegavanje pretjeranih ponavljanja pokreta i plesnih koraka, minimalizirati imitacije, a poticati individualnu plesnu kretnju. Vrlo je važno omogućiti svakom djetetu sudjelovanje, bez obzira na njegove predispozicije, moramo razviti jednake kriterije prema svim učenicima, a sami moramo biti primjer uzornog i odgovornog ponašanja. Upornim, dosljednim i pravednim radom učitelj će najbolje motivirati učenike.

Izabrati primjerene plesove prema prosječnim plesnim mogućnostima učenika jedno je od temeljnih načela plesa i o tome najviše ovisi hoćemo li uspjeti savladati plesnu građu i zadržati djecu u svijetu folklora. korištenjem adekvatnih vježbi vrlo lako možemo procijeniti fizičku pripremljenost i plesne mogućnosti učenika i tako izabrati plesnu građu koju će sva djeca, bez obzira na potencijale savladati u razumnom vremenu. Arhaična kola i plesovi koji imaju dublji duhovni smisao i sadržaj nisu primjereni djeci. Djeca nemaju koncentracije i potencijale za uživljavanje u takvu plesnu ulogu.

Učitelj treba razviti osobni pristup u primjeni narodnih plesova koji će po njegovom mišljenu biti najadekvatniji. S učenicima treba raditi korak po korak i

raščlaniti ples po principu: upoznavanje – uvježbavanje – grupno izražavanje, te dozvoliti djetetu da svaki segment tog procesa prožive i usvoje. Oblici rada koji koristimo su individualni rad, rad u paru te grupni oblici rada, a sam učitelj primjenjuje oblik rada za koji misli da je najprimjerenije jer poznaje mogućnosti učenika. Usmenim izlaganjem djecu moramo upoznati s kontekstom, plesnom strukturom, stilom i s ostalim zanimljivim segmentima iz tradicijskog života (narodne nošnje, instrumenti, običaji, narječje i pošalice). Djeci moramo omogućiti gledanje fotografija, video zapisa i slušanje vokalnih izvedbi, po mogućnosti u izvođenju izvornih skupina.

Nakon upoznavanja s narodnim plesom slijedi uvježbavanje koje možemo podijeliti u nekoliko metodičkih jedinica : ritam – korak – pokret – međusobno držanje i prostorna formacija – stil – ugođaj. Pri tome moramo cijelo vrijeme imati na umu da je pogrešno teško ispraviti. Ritam u narodnom plesu je određen, ali nije uvijek jednak ritmu glazbene pratnje. Pljeskanjem objema rukama djeca prvo nauče ritam glazbene pratnje, a zatim udarcima nogu o pod ritam plesa. Djecu možemo raspodijeliti na dvije grupe od kojih bi jedna pljeskala rukama ritam glazbene pratnje, a druga udarala nogama ritam plesa. Plesne koraka treba pokušati prvo lagano prohodati, a zatim ih točno fiksirati u zadanom ritmu. Ako se ples sastoji od više stilskih figure treba svaku uvježbati posebno i zatim ih povezati u cjelinu. Nakon plesne strukture trebamo objasniti i uvježbati plesno držanje, odnosno plesni hvat i kretanje u prostoru. Nakon usvojenog plesnog koraka djecu treba upoznati s plesnim gestama nogu, ruku, tijela i glave i raznim ukrasima. U završnoj fazi odredimo tempo plesa po mogućnosti učenika.

Svi plesovi na različite načine opterećuju muskulaturu, a posebice nogu što od učitelja zahtjeva da u početnoj fazi rada različitim vježbama stvorimo potrebnu razinu tjelesne spremnosti učenika. Deset do petnaest minuta zagrijavanja prije svakog plesa ili igre bit će dostatno za maksimalan angažman djece i smanjiti mogućnost ozljede.

7.3. Prijedlog za nastavni plan i program za niže razrede glazbene kulture

CILJ PREDMETA

Aktivno sudjelovati u očuvanju hrvatskog nacionalnog identiteta kroz prezentiranje i podučavanje učenika nižih razreda osnovne škole tradicijom, folklornim igrama i plesovima, prilagođenih njihovom uzrastu.

ZADAĆE PREDMETA

Stjecanje znanja i vještina određenog folklornog plesa i igre. Razvijanje izvodilačke sposobnosti, motoričke sposobnosti, percepcije, koncentraciju, pamćenje te razvijanje osjećaja za ritam i snalaženje u prostoru.

Školovanje učenika o folklornim igrama i plesovima temelji se na edukaciji učitelja i poznavanju literature za dječji folklor pomoću kojeg upoznajemo učenike s tradicijom naših predaka, njihovim običajima i načinom života.

Prikazati, usmjeriti i učiti djecu sviranju na tradicijskim instrumentima te motivirati ih na izradu vlastitih. Upoznati s narodnom nošnjom kroz Hrvatske zone te obuhvatiti razne folklorne igre i plesove iz svih djelova Hrvatske.

Od I. do IV. razreda naučiti različite plesove igre i pjesme iz svake plesne zone:

1) I. razred – ples, igre i pjesme Alpske zone
2) II. razred – ples, igre i pjesme Panonske zone
3) III. razred – ples, igre, i pjesme Jadranske zone
4) IV. razred – ples, igre i pjesme Dinarske zone

LITERATURA

Knežević, G. (1988). *Šećem, šećem drotičko, zbirka dječih igara, pjesama, brojalica i rugalica*, RO „ZRINSKI“ TIZ Čakovec

Knežević, G. (2000.) , *Sad se vidi, sad se zna*, Zagreb:Ethno

Knežević, G. (2002). *Naše kolo veliko, Hrvatski dječji folklor, Gradivo iz 19. i 20. stoljeća,* Zagreb: Ethno

Knežević, G. (2005). *Srebrna kola, zlaten kotač,* Zagreb: Ethno

PRVI RAZRED

SADRŽAJ RADA

(ALPSKA PLESNA ZONA)

- položaj alpske plesne zone
- učenje običaja, prikaz narodnih nošnji
- dječje pjesme
- dječje igre s pjevanjem
- tradicijski instrumenti

VJEŽBE

- motoričke vježbe za zagrijavanje svih dijelova tijela
- osnove orijentacije (krug, linija, nadskok, poskok itd.)
- koraci bez skakanja i udaranja stopalima
- prostorna orijentacija, scenska primjena
- cehovski plesovi (uloge kovača, postolara i sl.)

PLESOVI :

- Šetalice
- „Sad se vidi, sad se zna“
- „ Teče, teče bistra voda“
- „Tancaj, tancaj crni kos“
- „Prvo leto služim“
- „Jelica kolce vodila“

MINIMUM GRADIVA

- brojalice (5)
- uspavanke (2)
- dječje igre (4)
- ples (6)

ISPITNO GRADIVO : Ne preporučuje se u I. razredu

DRUGI RAZRED

SADRŽAJ RADA

(PANONSKA PLESNA ZONA)

- položaj panonske plesne zone
- učenje običaja, prikaz narodnih nošnji
- dječje pjesme
- dječje igre s pjevanjem
- tradicijski instrumenti

VJEŽBE

- motoričke vježbe za zagrijavanje svih dijelova tijela
- osnove orijentacije (krug, linija, nadskok, poskok itd.)
- koraci s udaranjem (naglasci), pomicanje naprijed – natrag
- plesovi s laganim titranjem (poskočice)
- prostorna orijentacija, scenska primjena
- plesni sadržaju uz glazbenu pratnju

PLESOVI :

- „Ajd na livo“
- „Jaši baba dorata“
- „ Kalendari“
- „ Ćire“
- „ Tape“

MINIMUM GRADIVA

- brojalice (4)
- uspavanke (2)
- dječje igre (4)
- ples (5)

ISPITNO GRADIVO : Ne preporučuje se u II. razredu

TREĆI RAZRED

SADRŽAJ RADA

(JADRANSKA PLESNA ZONA)

- položaj jadranske plesne zone
- učenje običaja, prikaz narodnih nošnji
- dječje pjesme
- dječje igre s pjevanjem
- tradicijski instrumenti

VJEŽBE

- motoričke vježbe za zagrijavanje svih dijelova tijela
- osnove orijentacije (krug, linija, nadskok, poskok itd.)
- lagani plesovi (salonski gradski plesovi)
- prostorna orijentacija, scenska primjena
- plesni sadržaju uz glazbenu pratnju
- višeglasno pjevanje

PLESOVI :

- „Šotić“
- „Kvatro paši“
- „Montirine“
- „Quadrille“

MINIMUM GRADIVA

- brojalice (4)
- uspavanke (2)
- dječje igre (4)
- ples (4)

ISPITNO GRADIVO : Ne preporučuje se u III. razredu

ČETVRTI RAZRED

SADRŽAJ RADA

(DINARSKA PLESNA ZONA)

- položaj dinarske plesne zone
- učenje običaja, prikaz narodnih nošnji
- dječje pjesme
- dječje igre s pjevanjem
- tradicijski instrumenti

VJEŽBE

- motoričke vježbe za zagrijavanje svih dijelova tijela
- osnove orijentacije (krug, linija, nadskok, poskok itd.)
- plesovi s naglaskom na puna stopala
- plesovi naredbi (kolovođa)
- prostorna orijentacija, scenska primjena
- plesni sadržaju uz pratnju jednog instrumenta
- plesni sadržaj bez glazbene pratnje (nijemo kolo)

PLESOVI :

- „ Šetano ličko kolo
- „ Drniško kolo“
- „ Primoštensko kolo“
- „ Linđo“

MINIMUM GRADIVA

- brojalice (4)
- uspavanke (2)
- dječje igre (4)
- ples (4)

ISPITNO GRADIVO : Ne preporučuje se u IV. razredu

8. ZAKLJUČAK

Ovim radom želi se istaknuti velika uloga koju ima folklorna tradicija u našem svakidašnjem životu te uloga djeteta u očuvanje te baštine. Djeca imaju veoma važnu ulogu jer oni su budući prenosioci znanja o vlastitoj tradiciji, a uloga učitelja je da im što jasnije i jednostavnije prenese to znanje i probudi želju i interes za samim razvijanjem u svijetu folklora. U svim životnim sredinama, bilo to u gradu ili na selu, postoji mnogo kulturno umjetničkih udruga koje rade na principu očuvanja i promicanju tradicije našeg naroda. Učitelj kao pojedinac koji nema edukacije ili nije dovoljno educiran nije adekvatna osoba za promicanje tog znanja jer bi mogao krivo usmjeriti, pokazati i loše interpretirati bilo koji folklorni sadržaj. Nedostatak literature, radionica i samog zalaganja učitelja postaje veliki problem koji je sve teže izbjeći. No problem nije samo u učiteljima nego i u raznim strukovnim udrugama i učiteljskim školama i akademijama koje ne pridodaju veliku pozornost području folklora. Folklor sam po sebi povezan je kroz mnoge sadržaje ples, igru, sliku, glazbu, instrumente, obuću i odjeću.

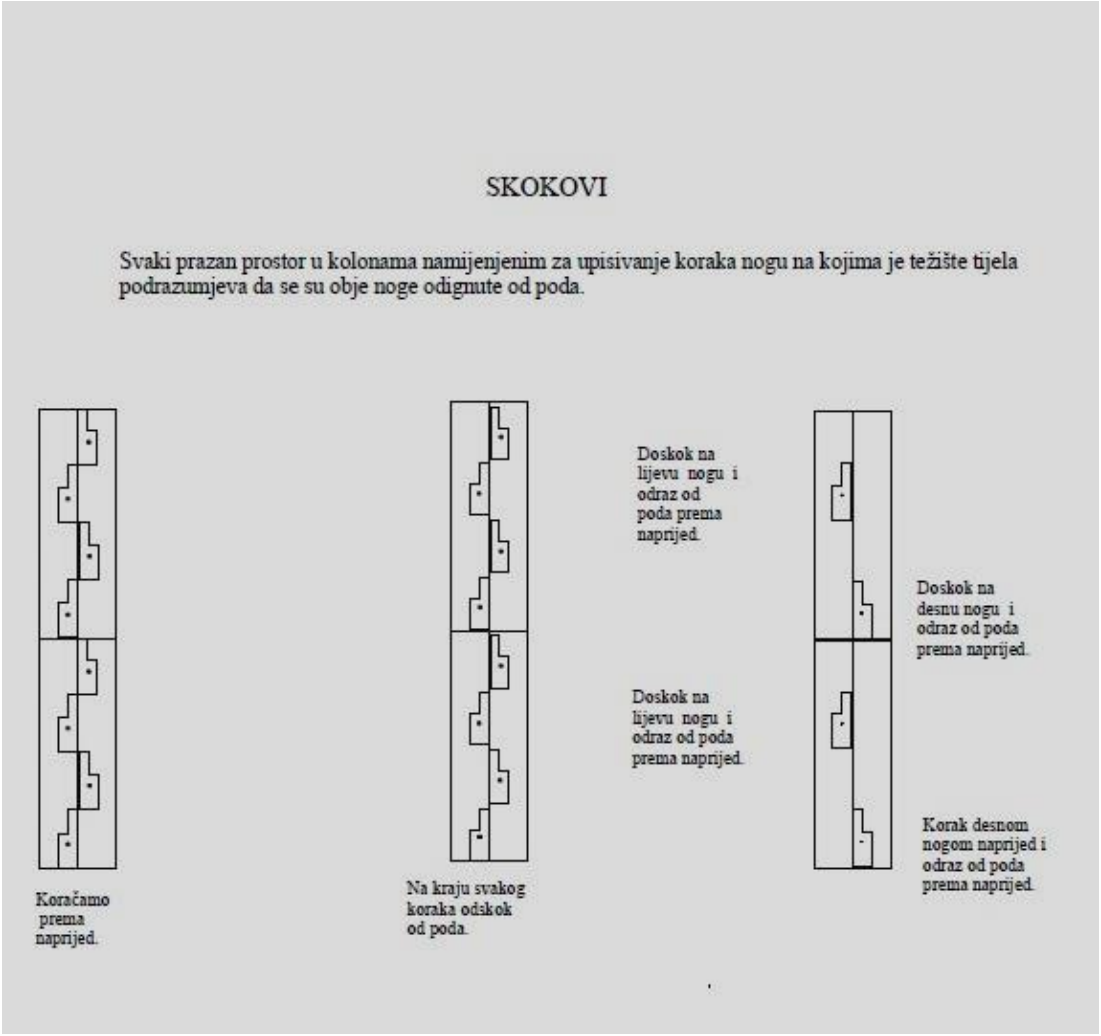
Važnost tih sadržaja stoji u samom vrhu čelnih ustanova u Hrvatskoj koje su povezane s obrazovanjem i kulturom. Zajedno s odgajateljima, učiteljima i licenciranim voditeljima za dječji i odrasli folklor te voditeljima tamburaških sastava trebali bi osmisliti kvalitetno rješenje za edukaciju učitelja, pedagoga za rad s djecom. Jedno od takvih rješenja bilo bi organiziranje raznih kvalitetnih seminara koji bi polaznicima osigurali ne samo notne i plesne primjere već i pedagoško – psihološku edukaciju. Jer kao i u svakom segmentu nastave i bilo kojem predmetu važno je biti dobro pripremljen u bilo kojem dijelu nastave, tak i radu u folkloru treba biti spreman na bilo kakvu situaciju koja se postavi pred učitelja. Problem kao i u svakom području za obrazovanje i educiranje učitelja zahtjeva financijsku potporu, za koju nažalost rijetko tko je spreman izdvojiti. Nadam se da će kroz kojih par godina prikazati adekvatno rješenje na temu folklora u školstvu. Sama tematika dječjeg folklora je izašla iz jedne velike jednostavnosti koju krasi minimalna narodna nošnja i tradicijski instrumenti koje sam naveo u svom radu koji se mogu naći u okolini koja nas okružuje.

Kod djece (učenika) folklor pobuđuje ne samo znanje o našoj tradiciji i povijesti nego potiče i druženja, igru na otvorenom, zabavu te neraskidiva

prijateljstva. Za takvo dijete može se reći da je zbilja bogato, jer osim znanja stječe ljubav prema drugima, prema svojoj okolini i najvažnije prema samom sebi.

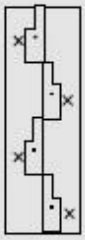
9. Prilozi i dodaci

9.1. Opis narodnog plesa kinetografijom Jelica kolce vodila (Jurketinec, Hrvatsko zagorje)

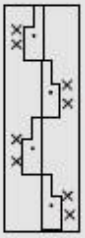

OZNAČAVANJE VISINE KORAKA

Korake možemo izvoditi na zategnutom i spuštenom koljenu. U takvim nam je slučajevima koljeno nešto više ili niže od uobičajene visine koljena u odnosu na pod. To se vrlo često javlja u hrvatskim narodnim plesovima gdje je prisutno vertikalno pomicanje.

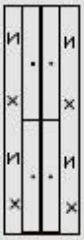
Pri svakom koraku prema naprijed spustimo se u koljenu prema dolje i vratimo se u prirodan položaj.

Pri svakom koraku prema naprijed dva puta se spustimo u koljenu prema dolje.

Koračamo prema naprijed na zategnutim koljenima.

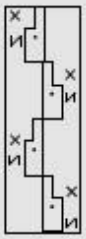
Zategnemo koljena.

Spustimo se u koljenima.

Zategnemo koljena.

Spustimo se u koljenima.

Stojimo na obje noge.

Koračamo prema naprijed uz zatezanje i spuštanje u koljenu.

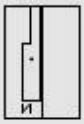
OZNAČAVANJE DULJINE KORAKA

1. = 70 cm

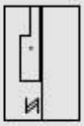
Prosječna duljina jednog koraka prema kinetografskim kiterijima iznosi 70 cm, a u narodnim plesovima za označavanje duljine koraka koristimo nešto kraću vrijednost (50 cm). Kraće ili duže korake od 70 cm obilježavamo ovako:

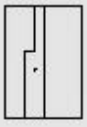
1

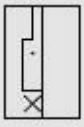
1,5 = 105 cm

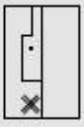
2 = 140 cm

1

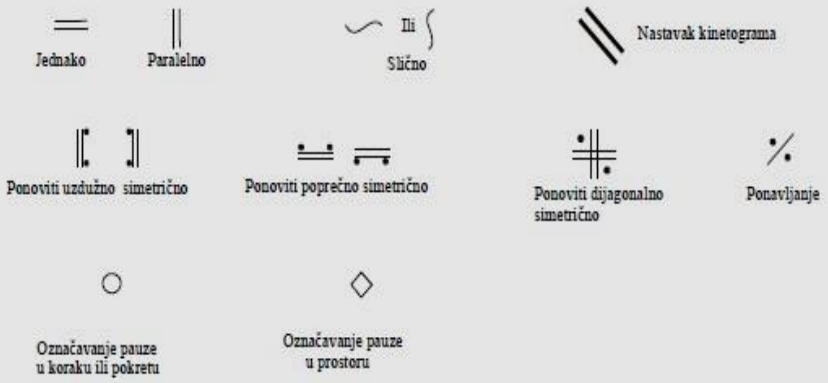
1/3 ≈ 47 cm

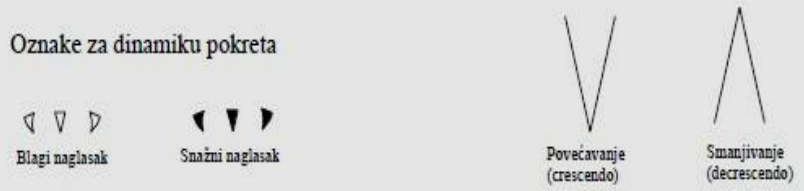
2/3 ≈ 23 cm

OSTALI SIMBOLI

U kinetografiji se koristi određen broj simbola za označavanje ponavljanja, stanke, dinamike, identičnih ili sličnih pokreta.

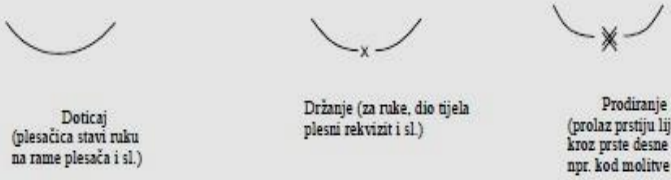

Oznake za dinamiku pokreta

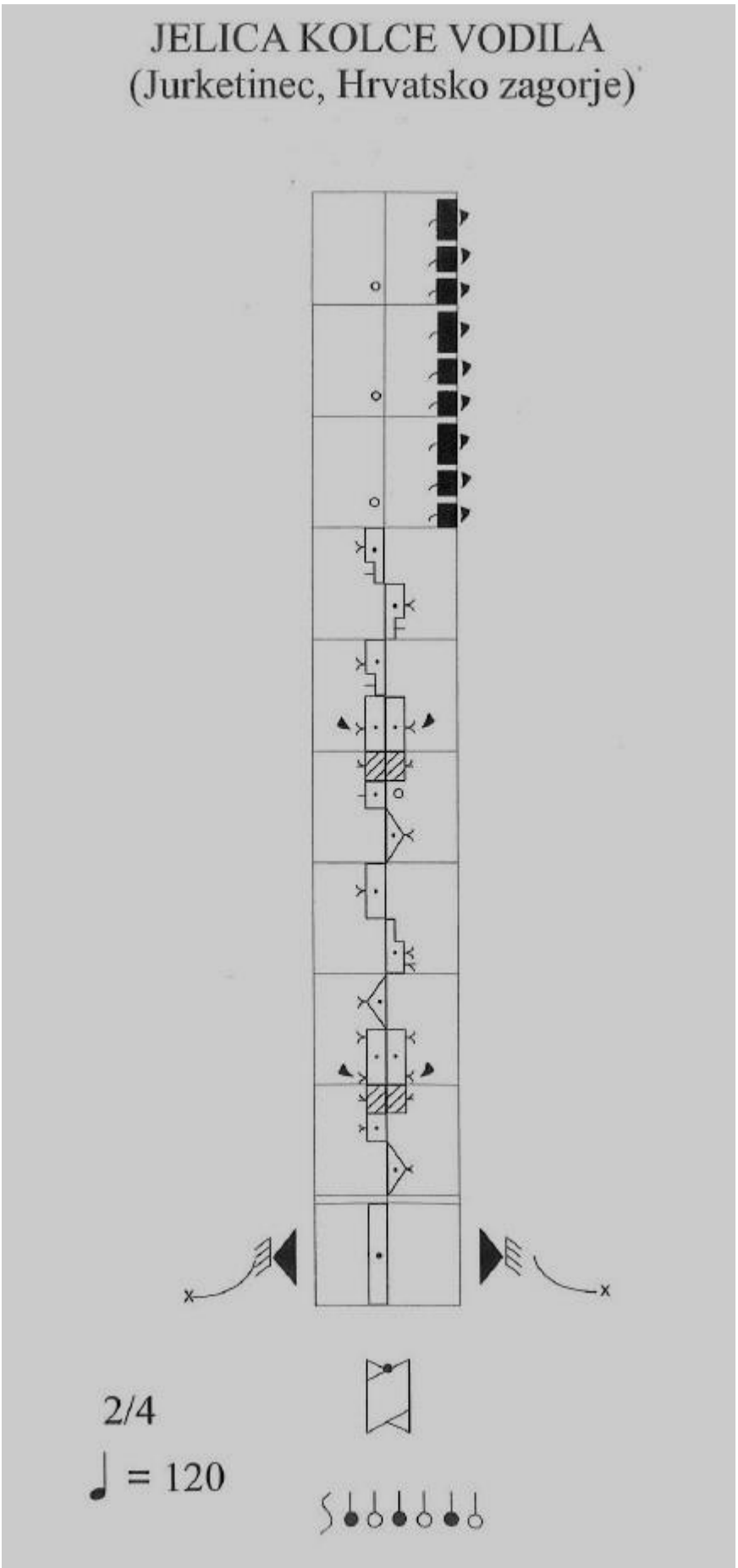

Oznake za međusobno držanje izvođača
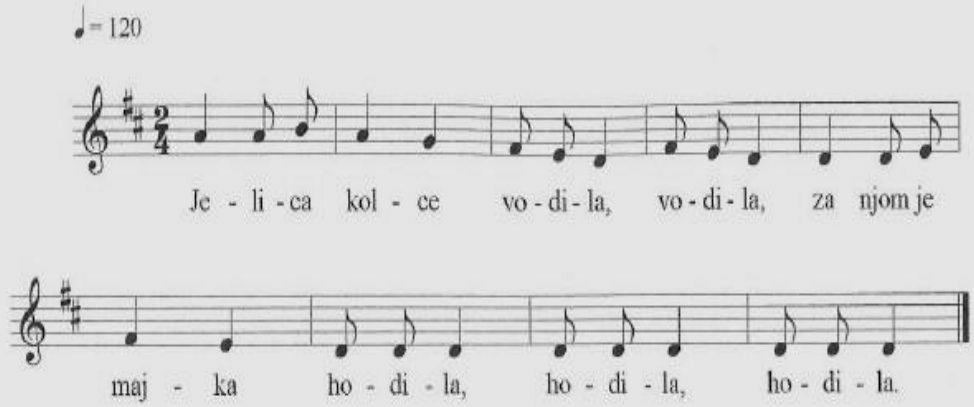

JELICA KOLCE VODILA
(Jurketinec, Hrvatsko zagorje)

JELICA
KOLCE VODILA

(Berketinec, Hrvatsko zagorje)

Notni zapis: Ivan Ivančan[2]
Ples je pokazao Ivan Ivančan ml. na Ljetnoj školi folklora, 1983. na Badiji.
Plesni zapis: Goran Knežević

Jelica kolce vodila, vodila.
za njom je majka hodila, hodila, hodila.

Po tihom, tihom, Jelica, Jelica.
Da ti se čizme ne spraše, ne spraše, ne spraše.

Neka se neka ispraše, ispraše
Nek' mi ih drugi kupuju, kupuju, kupuju.

Neka ih drugi kupuju, kupuju,
za lepe svetle dukate, dukate, dukate.

Prostorna figura: kolo
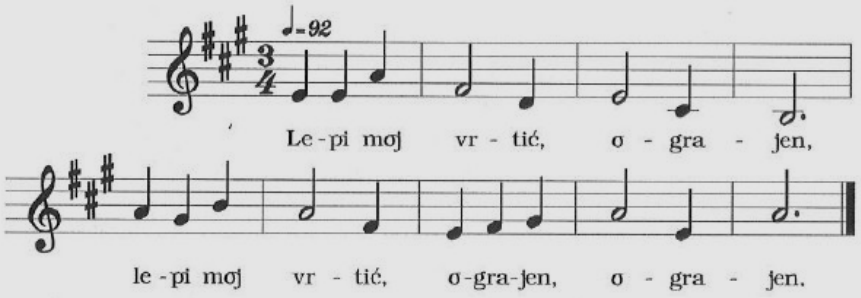
Izvođački sastav: mješovit

9.2. Notni zapis dječjih pjesmi i igri

LEPI MOJ VRTIĆ OGRAJEN
(Donja Dubrava, Međimurje)

Elizabeta Toplek, r. Kuzmić, r. 1928, Donja Dubrava
Donja Dubrava, 1987.

Snimio: G. Knežević
Transkribirao: D. Varga
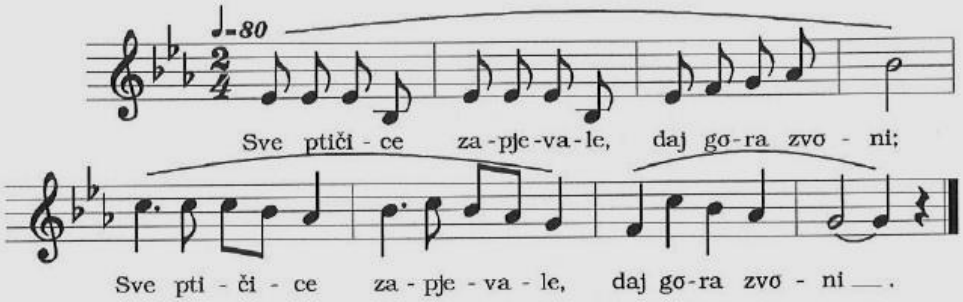

Lepi moj vrtić, ograjen,
lepi moj vrtić ograjen, ograjen.

SVE PTIČICE ZAPJEVALE
(Ključ, Hrvatsko zagorje)

Stjepan Kresnik, r. 1875, Ključ
Ključ, 1948.

Zapisao: V. Žganec

Sve ptičice zapjevale, daj gora zvoni;
sve ptičice zapjevale,
daj gora zvoni.

Sve ptičice zapjevale, daj gora zvoni,
samo jedna djevojčica pod gorom stoji.
"Kaj tu čekaš, kaj tu slušaš djevojčica ti?"
"Ja tu čekam, ja tu slušam sake tice glas.
Oj slaviček, dobri tiček, ti najljepše znaš,
da se rodil dragi sinek na božičnu noć.
Jenga zible siva tica, drobna grlica."

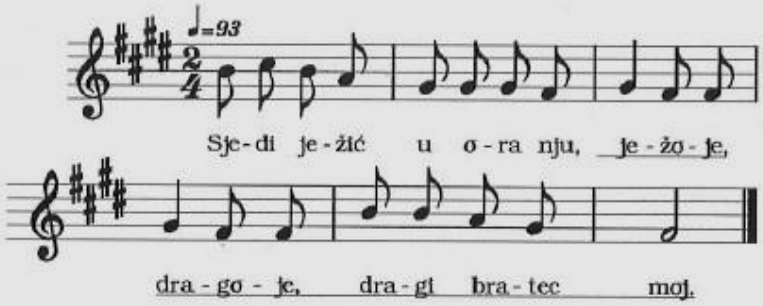
(Žganec, 1950; 403)

SJEDI, JEŽO

(Donja Lomnica, Turopolje)

Danica Kovačić, r. Smolković, r. 1931, Donja Lomnica
Štefanija Smolković, r. Stepanić, r. 1924, Donja Lomnica
Donja Lomnica, 1987.

Snimio: G. Knežević
Transkribirao: D. Varga
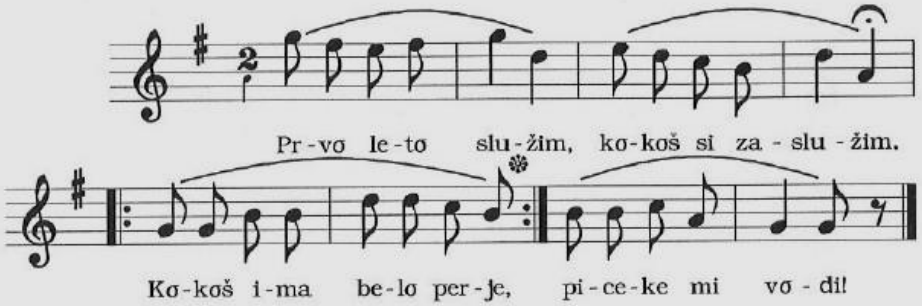

Sjedi, ježo u oranju,
ježoje, dragoje, dragi bratec moj.

Sjedi, ježo u oranju.
Digni, ježo, jednu ruku.
Digni, ježo, drugu ruku.
Digni, ježo, jednu nogu.
Digni, ježo, drugu nogu.
Migni, ježo, jednim okom.
Migni, ježo, drugim okom.
Ustaj, ježo, iz oranja.
Čipni, ježo, za nožicu!

PRVO LETO SLUŽIM
(Cirkovljan, Međimurje)

Cecilija Pavčec, r. Kutnjak, r. 1885, Cirkovljan
Prelog, 01.08.1946, živi u Prelogu od 1894.

Zapisao: V. Žganec

Prvo leto služim,
kokoš si zaslužim.
Kokoš ima belo perje,*
piceke mi vodi!

Prvo leto služim
kokoš si zaslužim.
Kokoš ima belo perje,
piceke mi vodi!

Drugo leto služim,
racu si zaslužim.
Raca ide: fige, fege,
kokoš ima belo perje,
piceke mi vodi!

Tretje leto služim,
gusku si zaslužim.
Guska ide: gige, gege,
raca ide: fige, fege,
kokoš ima belo perje,
piceke mi vodi!
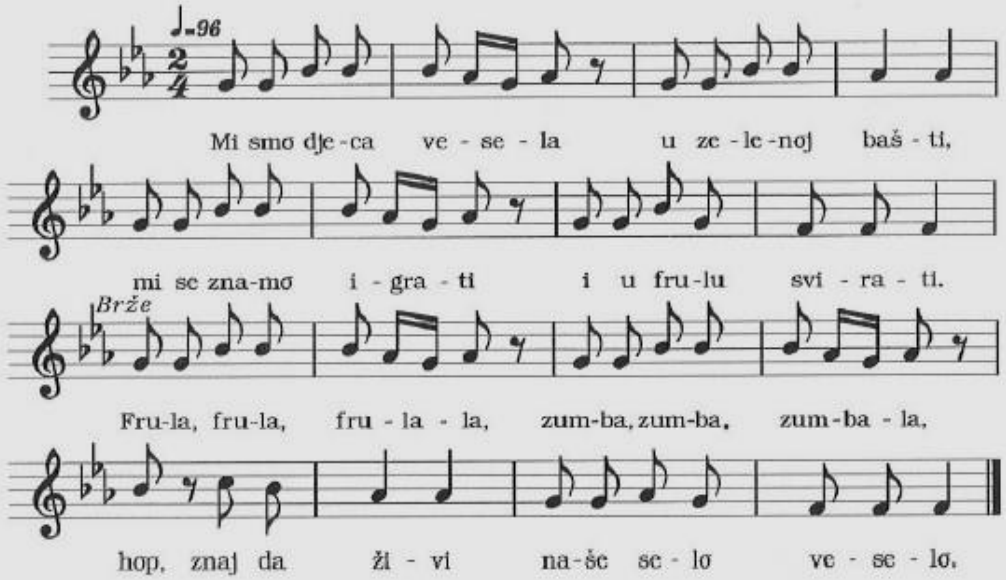
Štrto leto služim,
puru si zaslužim.
Pura ide: burgu-burgu,
guska ide: gige, gege...

MI SMO DJECA VESELA

(Klakar, Slavonija)

Izvela dječja grupa "Jagodice" iz Klakara na
Međunarodnoj smotri folklora u Zagrebu 1984.

Snimio: G. Knežević
Transkribirao: D. Varga

Mi smo djeca vesela u zelenoj bašti,
mi se znamo igrati i u frulu svirati.
Frula, frula, frula-la,
zumba, zumba, zumba-la,
hop, znaj da živi naše selo veselo.

Pjevajući riječi: "Frula, frula, frula-la" djeca oponašaju sviranje na fruli, a na riječi: "Zumba, zumba, zumba-la", sviranje na harmonici.

(Knežević, 1988; 56)

9.3. Prijedlog priprave za izvođenje nastave Glazbene kulture

REPUBLIKA HRVATSKA
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
PODRUŽNICA U ČAKOVCU
Dr. Ante Starčevića 55 .

P R I P R A V A

za sat Glazbene kulture

Osnovna škola:
Razred: 1. **sat:**
Datum rada:

P r e d m e t : .....Glazbena kultura.....
Nastavna cjelina – tema: pjevanje, slušanje glazbe, plesanje
Nastavna jedinica : Jelica kolce vodila (narodna pjesma Hrvatskog zagorja),
Vrsta sata (bloka): obrada pjesme po sluhu, plesanje

Materijalni zadaci:

Obrada pjesme po sluhu: usvojiti ritam, melodiju i tekst pjesme „Jelica kolce vodila“ i znati je reproducirati

Plesanje : upoznati i znati prepoznati plesni korak skladbe „Jelica kolce vodila“, upoznavanje s novim plesnim korakom i ritmom

Funkcionalni zadaci:

Obrada pjesme po sluhu: razvijanje sposobnosti za samostalno pjevanje, prepoznavanje usvojene melodije, razvijanje glazbene memorije i sluha

Plesanje :razvijanje osjećaja za ritam i čistu intonaciju, kordinaciju pokreta i snalažljivost u prostoru

Odgojni zadaci:

Obrada pjesme po sluhu: stvaranje vedrog raspoloženja među učenicima, poticanje na razmišljanje o tekstu pjesme

Plesanje: prenositi, upoznati i njegovati narodnu glazbenu i tradicijsku baštinu

TIJEK NASTAVNOG SATA	Vremenski raspored	Nastavni oblici i metode rada	Nastavna sredstva i pomagala
Uvodni dio sata 1. Igra t*išine – pogodi tko se oglasio* *2..* Učitelj povede razgovor o izvornoj narodnoj glazbi (znaju li što je, znaju li neke naslove, o čemu govori, kada se izvodi i sl.). 3. Najavljuje novu pjesmu „Jelica kolce vodila“	5 min.	Frontalni oblik rada, metoda usmenog izlaganja, metoda razgovora	
Glavni A dio sata *Obrada pjesme po sluhu:* 1.Učitelj demonstrira novu pjesmu uz, po mogućnosti, instrumentalnu pratnju. 2. Razgovor o tekstu i pjesmi. 3. *Igrom jeke* učenici usvajaju ritam melodiju i tekst pjesme 4. Izvođenje pjesme u cjelini, sa svim strofama.	15 min.	frontalni oblik rada, metoda pjevanja, metoda čitanja, metoda sviranja	Tamburaški instrument (brač, bisernica)
Glavni B dio sata: *Motivacija:* video snimka plesnog zapisa „Jelica kolce vodila“ *Plesanje:* *1.* razgovor o plesu (narodna nošnja) , ugođaju i tempu	20 min.	frontalni oblik rada, metoda pjevanja, metoda rada u skupinama	

*2.*Motoričke vježbe za *zagrijavanje svih djelova tijela* *3. Pljeskanjem objema rukama djeca prvo nauče ritam glazbene pratnje, a zatim udarcima nogu o pod ritam plesa.* *4.Demonstracija plesnog koraka uz neutralni slog* *5..Naučiti učenike redosljed plesnih koraka plesa „Jelica kolce vodila“* **Završni dio sata:** 1. ponovno pjevanje pjesme „*Jelica kolce vodila“* uz ples u prostornoj figuri kola	5 min.	Metoda rada u skupini, metoda pjevanja	

LITERATURA

1) Bačilija Sušić B., Fišer N. (2016.) *Obogaćivanje glazbenog doživljaja i izražaja djece rane i predškolse dobi tradicijskim stvaralaštvom*, Zagreb: Nova prisutnost
2) Duran, M. (2001.) *Dijete i igra*, Slap: Jastrebarsko
3) Ivančan, I. (1971.) *Folklor i scena , priručnik za rukovodioce folklornih skupina*, Zagreb: Prosvjetni sabor Hrvatske
4) Ivančan, I. (1971.) *Plesovi Alpske zone, Izbor melodija iz Hrvatske*, Zagreb: Prosvjetni sabor Hrvatske
5) Klaić, B. (1974.) *Veliki riječnik stranih riječi,* Zagreb, Zora, str. 416
6) Knežević, G. (1988). *Šećem, šećem drotičko, zbirka dječih igara, pjesama, brojalica i rugalica,* RO „ZRINSKI“ TIZ Čakovec
7) Knežević, G. (2000.) *, Sad se vidi, sad se zna*, Zagreb:Ethno
8) Knežević, G. (2002). *Naše kolo veliko, Hrvatski dječji folklor, Gradivo iz 19. i 20. stoljeća,* Zagreb: Ethno
9) Knežević, G. (2005). *Srebrna kola, zlaten kotač,* Zagreb: Ethno
10) Maletić, A. (1986.) *Knjiga o plesu*, Zagreb: Prosvjetni sabor Hrvatske
11) Rajković, Z. (1971.) *Današnji dječji folklor, istraživanje u Zagrebu*, Zagreb
12) Žganec, V. (1935.) *Hrvatske narodne pjesme i plesovi*, Zagreb: Sv.1. Seljačka sloga
13) Žganec, V. (1950.) *Narodne popijevke Hrvatskog zagorja*, Zagreb: JAZU

Preuzete ilustracije:

1) -, Panonska plesna zona -, < http://www.hrvatskifolklor.net/images/panonskazona.gif > 5. svibanj 2016.
2) -, ritmički obrazac Panonske plesne zone < http://www.hrvatskifolklor.net/images/folklornezonefolklor_clip_image001_0002.gif > 5. svibanj 2016.
3) -, Dinarska plesna zona< http://www.hrvatskifolklor.net/images/dinarskazona.gif > 5. svibanj 2016
4) -, ritmički obrazac Dinarske plesne zone < http://www.hrvatskifolklor.net/images/folklornezonefolklor_clip_image001_0000.gif > 5. svibanj 2016.

5) -, Jadranska plesna zona -, < http://www.hrvatskifolklor.net/images/jadranskazona.gif > 5. svibanj 2016.
6) -,< ritmički obrazac jadranske plesne zone -, < http://www.hrvatskifolklor.net/images/folklornezonefolklor_clip_image001_0001.gif > 5. svibanj 2016
7) -, Alpska plesna zona -, < http://www.hrvatskifolklor.net/images/alpskazona.gif > 6. svibanj 2016.
8) -, ritmički obrazac Alpske plesne zone -, < http://www.hrvatskifolklor.net/images/folklornezonefolklor_clip_image001.gif > 6. svibanj 2016.
9) -, narodna nošnja Hrvatskog zagorja -, < http://www.pregrada.info/slike/novosti/_n/nosnja1.jpg > 8. svibnja 2016
10) -, narodna nošnja hrvatskog Međimurja -, < http://static.emedjimurje.info/uploads/20130124/ivana_i_marko_u_nonjama_itali__fala_boek_za_meimurje_.jpg > 9. svibnja 2016
11) -, narodna nošnja košuljica -, < http://selo.hr/kslike/talinovci/K_TAN4.jpg > 14. svibnja 2016.
12) -, narodne frizura pletenica -, < https://issuu.com/muzejmoslavine/docs/tradicijske_frizure_hrvatske_1 > 20. svibnja 2016.
13) -, narodna frizura kosa začešljana -. < https://issuu.com/muzejmoslavine/docs/tradicijske_frizure_hrvatske_1 > 20. svibnja 2016.
14) -, lončani bas – prda -, < http://ethno.hr/wp-content/gallery/djecji-tradicijski-instrumenti/06.jpg > 22. svibnja 2016
15) -, instrument zveglica -, < http://www.hrvatskifolklor.net/images/djecje1.png > 22. svibnja 2016
16) -, instrument zujalica od drveta -, < http://www.hrvatskifolklor.net/images/djecje1.png > 22.svibnja 2016.
17) -, drvena ptica na kotačima-, < http://www.njuskalo.hr/image-w920x690/djecje-igracke/drvena-ptica-guralica-slika-41527216.jpg > 22.svibnja 2016
18) -, orfov instrumentarij -, < http://area-music.com/shop/img/p/852-1174-thickbox.jpg > 23. svibnja 2016

Kratka biografska bilješka

Jurica Žibek rođen je 19. svibnja 1988. u Varaždinu.

Osnovnu školu završio je u Varaždinu, gdje trenutno i stanuje. Nakon završene osnovne škole upisuje Glazbenu školu u Varaždinu koju završava 2009. godine pod statusom glazbenik kontrabasist.

Peta godina je na Učiteljskom fakultetu - odsjek u Čakovcu, smjer razredna nastava, modul informatika.

Od 1996. član je KUD-a Varteks, danas Centar tradicijske kulture, zadnjih par godina tamburaški voditelj u KUD-u Vidovec iz Vidovca, i KUD-u Salinovec iz Salinovca, te aktivni sudionik na Hrvatskim školama folklora u organizaciji Hrvatskog sabora kulture.

Izjava o samostalnoj izradi rada

Vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam samostalno napisao ovaj diplomski rad pod naslovom „*Folklorne igre i plesovi u nastavi glazbene kulture od 1. – 4. razreda.“*

POTPIS:

Izjava o javnoj objavi rada

Naziv visokog učilišta

_____

_____

IZJAVA

kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i javno objavi moj rad

naslov

_____

vrsta rada

_____

u javno dostupnom institucijskom repozitoriju

_____

i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15*).

U _____ , datum

Ime i prezime

_____

OIB

_____

Potpis

_____